

บทที่ 8

สรุปผลการวิจัย

สรุปสมมุติฐาน

ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้ตั้งสมมุติฐานไว้ 2 ประการ คือ สมมุติฐานสำคัญและสมมุติฐานย่อย ในด้านสมมุติฐานสำคัญนั้น ผู้เขียนต้องการพิสูจน์ว่า "วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีลักษณะเด่น คือ ย้ำความสำคัญของอำนาจ ดังนั้นลักษณะอำนาจนิยมจึงเป็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย" ส่วนสมมุติฐานย่อยนั้นเป็นผลต่อเนื่องกันจากสมมุติฐานสำคัญ คือ "วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นลักษณะอำนาจนิยมนี้มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของประชาชนโดยทั่วไปคือ นิยมระบบการปกครองที่มีฝ่ายบริหารที่เข้มแข็ง และสามารถใช้อำนาจแก้ปัญหาในสังคมได้อย่างเด็ดขาดและฉับพลัน"

ในด้านของสมมุติฐานหลัก จากการศึกษาและค้นคว้าทางด้านทฤษฎีและจากการวิจัยในห้องสมุด (Library Research) พอจะสรุปผลการวิจัยได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยประกอบไปด้วยวัฒนธรรมทางการเมือง 2 รูปแบบคือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมของไทย (Thai Traditional Political Culture)

และ 2. วัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใหม่ของชนชั้นนำ (The Modern Political Culture of the Elite)

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมของไทย เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งได้รับการสะสม คัดแปลงและถ่ายทอดกันมาเป็นระยะเวลาหลายร้อยปีโดยไม่มีการขาดตอนเลย ดังนั้นจึงเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นหัวใจของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมนี้อิทธิพลต่อการพัฒนาระบบการเมืองของประเทศไทยมากที่สุด เพราะหลังจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้แม้จะมีขีดพลังที่

ชักนำให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่เป็นพลังที่สำคัญในการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และ
 ทำให้การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทางการเมืองของไทยไม่ก้าวไปสู่ระบอบ
 ประชาธิปไตยอย่างที่คณะผู้ก่อการของคณะราษฎรได้ตั้งความหวังเอาไว้

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมนี้มักจะพบในหมู่นักที่คอยการศึกษา
 และในกลุ่มอาชีพที่ถือกันว่าเป็นคนชั้นต่ำ เช่น ชาวนา กรรมกร ตลอดจนพนักงาน
 และข้าราชการชั้นผู้น้อย และคนชั้นกลางบางระดับ เช่น พ่อค้า นักธุรกิจ และ
 ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีหัวอนุรักษ์นิยมบางท่าน แต่อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมแบบนี้
 ได้แพร่กระจายครอบคลุมประชากรจำนวนกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของประเทศ ดังนั้น
 จึงมีนักวิชาการบางท่านเรียกวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ว่า วัฒนธรรมทาง
 การเมืองของมวลชน (The political culture of the mass)

ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมของไทยนี้เป็นวัฒนธรรม
 ที่ตั้งอยู่บน 2 ขาหยั่ง คืออำนาจนิยมและอิสรนิยม ลักษณะอำนาจนิยมทำให้คนไทย
 มีทัศนคติยอมรับในอำนาจ เชื่อมั่นว่าอำนาจเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการปกครอง ชอบ
 รัฐบาลที่เข้มแข็งเด็ดขาด ยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักการและเหตุผล เชื่อหรือ
 ยอมรับอะไรง่าย ๆ และไม่กล้าโต้แย้งหรือแสดงความคิดเห็นที่ขัดกับความคิดเห็นของ
 คนหมู่มาก ส่วนลักษณะอิสรนิยมนั้นทำให้คนไทยมีลักษณะไม่เคร่งครัดต่อชีวิต ชอบใช้
 ชีวิตตามสบาย และไม่ชอบถูกผูกมัดหรืออยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ กลายเป็นคนไม่มี
 ระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต ซึ่งส่งผลให้กลายเป็นคนไม่มีระเบียบวินัยในทาง
 ปกครอง คือชอบละเมิดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยเอาความพอใจของตนเองหรือของ
 หมุ่คณะเป็นที่ตั้ง

ลักษณะอำนาจนิยมและอิสรนิยมในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม
 ของคนไทยนี้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบ
 ไม่เข้าร่วม ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะอำนาจนิยมทำให้มีความสำนึกทางการเมืองต่ำ
 คือคิดไปว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีบุญ มีอำนาจวาสนา ตัวเองไม่มีอำนาจอะไร
 จะไปมีส่วนหรือเปลี่ยนแปลงโชคชะตาของบ้านเมืองได้ ประกอบกับลักษณะอิสรนิยม

ทำให้ไม่อยากจะเข้าไปมีส่วนในเรื่องที่ไม่เกี่ยวพันหรือกระทบกระเทือนกับผลประโยชน์
ของคนโดยตรง

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ของคนชั้นนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ของคนชั้นนำนี้มีรากฐานมาจากการปฏิรูป
ระบบการศึกษาและระบบบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากเหตุผล
ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเล็งเห็นแล้วว่า ทางที่ประเทศไทย
จะรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสได้นั้น นอกจากจะต้อง
อาศัยวิเทโศบายอันชาญฉลาดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแล้ว ยังขึ้นอยู่กับ
การปฏิรูประบบต่าง ๆ ภายในชาติให้ทันสมัยทัดเทียมกับต่างประเทศอีกด้วย ไม่ว่า
จะเป็นระบบการบริหารราชการแผ่นดิน ระบบการศึกษา ระบบการยุติธรรม และ
อื่น ๆ ฯลฯ ดังนั้นพระองค์จึงทรงริเริ่มปรับปรุงและปฏิรูประบบการต่าง ๆ โดยยึด
เอาระบบต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในประเทศยุโรปตะวันตกเป็นหลัก สิ่งแรกที่ทรงเห็นว่ามี
ความสำคัญมากที่สุด คือระบบการศึกษา ดังนั้นในรัชสมัยของพระองค์จึงได้มีการ
ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาแบบตะวันตก ทั้งในและนอกประเทศอย่างเต็มที่
เมื่อระบบการศึกษาได้เปิดกว้างขึ้น อารยธรรมและแนวความคิดใหม่ ๆ ตลอดจน
วัฒนธรรมบางประการจากยุโรปตะวันตกก็ได้หลั่งไหลเข้ามา และวัฒนธรรมทาง
การเมืองแบบใหม่ก็ได้เริ่มก่อตัวขึ้น ในขั้นแรกจากผู้ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ
ก่อน และค่อย ๆ ขยายออกไปตามลำดับ ตามการขยายตัวและการก้าวหน้าของระบบ
การศึกษาภายในประเทศ

ดังได้กล่าวแล้วว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่มีรากฐานมาจาก
ระบบการศึกษาและอารยธรรมแบบใหม่จากประเทศในแถบยุโรปตะวันตก ดังนั้น
จึงปรากฏว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่นี้จะแพร่หลายอยู่ในชนชั้นนำ และปัญญาชน
ของประเทศ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยเท่านั้น ถึงแม้ว่าปัจจุบันวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่
จะขยายตัวออกไปมากยิ่งขึ้นตามการขยายตัวของสื่อมวลชนและระบบการศึกษา แต่ก็
ยังจำกัดอยู่แต่ในหมู่ปัญญาชนหรือชนชั้นกลางบางพวกที่มีหัวก้าวหน้าเท่านั้น นอกจากนั้น

เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่นี้ยึดถือในคุณค่าบางประการซึ่งขัดกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมของคนไทยและในกระบวนการสังคมการเมืองของไทยมีการขัดแย้งกันระหว่างตัวกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่น ระหว่างครอบครัวกับมหาวิทยาลัย หรือระหว่างมหาวิทยาลัยกับระบบสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย ดังได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 7 แล้ว ดังนั้นจึงปรากฏว่าการขยายตัวของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่นี้เป็นไปได้ชามาก และในบางกรณีได้ถูกกลืนหรือคัดแปลงโดยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม จนวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใหม่ที่รับมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก ต้องเปลี่ยนรูปไปกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่มีรูปแบบผสม คือมีส่วนผสมของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมของไทยรวมเข้ากับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่รับมาจากอารยธรรมตะวันตก ซึ่งอัตราส่วนของการผสมผสานนี้จะเน้นหนักไปในทางใดก็ขึ้นอยู่กับขบวนการสังคมการเมืองที่แต่ละบุคคลถนัดมานว่าเป็นอย่างไร

อย่างไรก็ตาม เราพอจะสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ของชนชั้นนำนั้นมีลักษณะสำคัญซึ่งตั้งอยู่บน 2 ขาหยั่ง เช่นเดียวกัน คืออำนาจนิยมและเสรีนิยม ลักษณะอำนาจนิยมในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ของชนชั้นนำนั้นเป็นผลหรือมรดกตกทอดมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองหรือขบวนการสังคมการเมืองแบบดั้งเดิมของสังคมไทยซึ่งยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในระบบสังคมไทยในปัจจุบัน

ส่วนลักษณะเสรีนิยมนั้นเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวและการปฏิรูปของระบบการศึกษาสมัยใหม่ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ตลอดจนอิทธิพลการปรับตัวและรับเอาแนวความคิดทางการเมืองแบบใหม่ และค่านิยมแบบใหม่เข้ามาใช้ในสังคมไทย เช่น แนวความคิดแบบประชาธิปไตย ค่านิยมในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เป็นต้น ค่านิยมและแนวความคิดทางการเมืองแบบใหม่นี้ อาจเรียกรวมกันได้ว่า แนวความคิดหรือลัทธิเสรีนิยม (Liberalism)

ซึ่งเป็นแนวความคิดที่แพร่หลายและมีอิทธิพลต่อสังคมในยุโรปตะวันตกในสมัยนั้นมาก และลัทธิหรือแนวความคิดแบบนี้เองที่เป็นคนกำเนิดของการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

สรุปแล้ววัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ของชนชั้นนำนี้มีลักษณะผสมกันระหว่างอำนาจนิยมและเสรีนิยม ลักษณะอำนาจนิยมทำให้ชนชั้นนำของไทยมีทัศนคติโน้มเอียงไปในทางที่ต่อการใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครอง หรือใช้อำนาจแก้ปัญหาต่าง ๆ ของบ้านเมืองอย่างเด็ดขาด มีความเคยชินและนิยมยินดีต่อการใช้อำนาจเข้าแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ มากกว่าใช้วิธีต่อรองหรือเจรจากันตามขั้นตอนของระบบประชาธิปไตย⁵³ ในขณะเดียวกันลักษณะเสรีนิยมก็ทำให้เกิดชนชั้นนำเกิดความสำนึกทางการเมืองสูงกว่าประชาชนทั่วไป และเกิดมีทัศนคติในทางที่ห่วงแหนและเข้าใจในเรื่องสิทธิเสรีภาพ เคารพในกานินยมเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ และต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง

จากการวิจัยทางด้านเอกสารซึ่งมีข้อสรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยออกมา 2 แนว (แบบดั้งเดิมและแบบใหม่) ดังกล่าวแล้ว การวิจัยขอมูลที่ได้จากการวิจัยสนามก็มีส่วนสนับสนุนสมมุติฐานหลัก กล่าวคือ การวิจัยขอมูลที่ได้มารวมทุกกลุ่มและแยกเป็นแต่ละกลุ่มอาชีพ ได้พบว่า ลักษณะรวมประการหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยซึ่งพบในทุกกลุ่มอาชีพ คือ ลักษณะอำนาจนิยม และ

53 การปฏิรูปการปกครองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นจริง ๆ และสนับสนุนสมมุติฐานนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะถึงแม้ว่าคณะปฏิรูปจะไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะยึดอำนาจโดยการก่อใหญ่โตสูง แต่คณะปฏิรูปก็เลือกแก้ไขปัญหานั้นโดยการยึดอำนาจซึ่งเป็นวิธีที่ทหารถนัด เคยชินและนิยมมากที่สุด แทนที่จะหาทางออกหรือแก้ปัญหาโดยวิธีอื่นที่เป็นประชาธิปไตย เพราะสถานการณ์ขณะที่คณะปฏิรูปเข้าทำการยึดอำนาจนั้นก็ไม่ร้ายแรงอะไรนักถ้าเทียบกับเหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516

ลักษณะอำนาจนิยมซึ่งพบอยู่ในทุกกลุ่มอาชีพนี้ มีอัตราส่วนผสมแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มข้าราชการทหารมีอัตราส่วนของทัศนคติแบบอำนาจนิยมสูงกว่าเพื่อน ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการสังคมกรรมทางการเมืองของกลุ่มทหาร (การศึกษาอบรมและชีวิตประจำวัน) มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนทัศนคติแบบอำนาจนิยม สอดคล้องกับกระบวนการสังคมกรรมทางการเมืองของระบบสังคมไทยโดยทั่วไป ส่วนกลุ่มนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในทางเสรีนิยมปะปนอยู่ในอัตราส่วนที่สูงกว่าอำนาจนิยม ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการสังคมกรรมทางการเมืองของกลุ่มนิสิตนักศึกษาเป็นไปในทางเสรีนิยมมากกว่าของกลุ่มทหาร

จากผลของการวิจัยทั้งทางเอกสารและการวิจัยสนาม อาจกล่าวได้ว่าลักษณะอำนาจนิยมในวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้นเป็นลักษณะรวมซึ่งพบอยู่ในทุกกลุ่มอาชีพของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร จากการวิจัยพบว่าลักษณะอำนาจนิยมที่ปรากฏอยู่ในทุกกลุ่มอาชีพนั้น บางกลุ่มปรากฏเป็นลักษณะเด่น บางกลุ่มเป็นลักษณะรอง ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการสังคมกรรมทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม และแต่ละบุคคลซึ่งอาจแตกต่างกันไป แต่อาจสรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยนั้นมีลักษณะผสมมากกว่าที่จะมีลักษณะแบบดั้งเดิมหรือแบบสมัยใหม่อย่างใดอย่างหนึ่ง (mixed type rather than typical traditional or modern type) และแต่ละกลุ่มอาชีพมีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมการเมืองตามตารางที่ 39 ดังนี้

ตารางที่ 39

ลักษณะเด่นในวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละกลุ่มอาชีพ

(Violence)

นิยมความรุนแรง

- ข้าราชการทหาร
- ข้าราชการพลเรือน
- ลูกจ้างบริษัท/รัฐวิสาหกิจ
- กรรมกรและผู้ใช้แรงงาน
- นักเรียน

เสรีนิยม
(Liberal)

อำนาจนิยม

(Authoritarian)

- พ่อค้า/นักธุรกิจ
- ผู้บริหารบริษัท/รัฐวิสาหกิจ
- นิสิต/นักศึกษา
- อาชีพอิสระ

- ครู/อาจารย์

ไม่นิยมความรุนแรง

(Non Violence)

ตามตารางที่ 39 จะเห็นว่า ทางด้านขวามือซึ่งตั้งอยู่บนแกนของอำนาจนิยมนั้น มีกลุ่มอาชีพซึ่งจัดได้ว่ามีทัศนคติทางการเมืองหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม⁵⁴

54

การที่กล่าววากลุ่มอาชีพใดมีทัศนคติหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมหรือเสรีนิยมนั้น หมายความว่ากลุ่มอาชีพนั้นมีสัดส่วนของทัศนคติแบบอำนาจนิยมหรือเสรีนิยมสูงกว่าทัศนคติแบบอื่น ไม่ได้หมายความว่ามีความลักษณะอำนาจนิยมหรือเสรีนิยมร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังโคซแจงแลวว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเป็นแบบผสม

อยู่ถึง 6 กลุ่ม เป็นกลุ่มที่นิยมความรุนแรงด้วยถึง 5 กลุ่ม ซึ่ง 5 กลุ่มนี้อาจเรียก
ไควว่าเป็นพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับระบบการปกครองแบบเผด็จการ
(Dictatorship) หรือระบบการปกครองแบบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ (Totalitarian)
ไม่ว่าฝ่ายชายหรือฝ่ายขวา

ส่วนทางด้านชายมือซึ่งตั้งอยู่บนแกนเสรีนิยม มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งจาก
การวิจัยขอมูลสนามสามารถถือไควว่าเป็นพวกที่มีความคิดแบบเสรีนิยม 4 กลุ่ม และ
เป็นพวกที่ไม่นิยมความรุนแรงทั้งสิ้น พวกนี้ถือว่าเป็นพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมือง
สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ส่วนกลุ่มครู/อาจารย์ซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม แต่ไม่
นิยมความรุนแรงนั้น อาจกล่าวไควว่าเป็นพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับ
การปกครองที่เป็นเผด็จการแต่ไม่ใช่เผด็จการแบบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ หรือถ้าไม่ใช่
เผด็จการก็ต้องเป็นการปกครองแบบที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจมาก ซึ่งนับว่ากลุ่มนี้มี
วัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับภาวะการณ์ของบ้านเมืองในปัจจุบันซึ่งอยู่ใน
ยุคปฏิรูปพอสมควร

สรุปแล้วอาจกล่าวไควว่าสมมุติฐานหลักที่ตั้งเอาไว้ ได้รับการสนับสนุนทั้ง
ทางทฤษฎีและการวิจัยสนามว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีลักษณะรวม
ประการหนึ่งคือลักษณะอำนาจนิยม และลักษณะรวมนี้แสดงออกให้เห็นชัดในหลายกลุ่ม
อาชีพว่าเป็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย แม้ในบางกลุ่มอาชีพ
ลักษณะเสรีนิยมจะเป็นลักษณะเด่น แต่ก็มีลักษณะอำนาจนิยมปะปนอยู่ในอัตราส่วนที่
ไม่น้อยทีเดียว จึงอาจกล่าวไควว่าลักษณะอำนาจนิยมเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งที่
พบในการวิจัยวัฒนธรรมทางการเมืองของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานรอง

ในคานของสมมุติฐานรอง จากการศึกษาทางทฤษฎีพบว่าวัฒนธรรมทาง
การเมืองของไทยน่าจะโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนฝ่ายบริหารที่เข้มแข็ง ทั้งนี้เพราะ
ประวัติศาสตร์ทางการเมืองของไทยเน้นหนักที่ฝ่ายบริหาร (พระมหากษัตริย์และขุนนาง)

อยู่ตลอดเวลา ยุคใดที่ประเทศไทยมีผู้นำหรือผู้บริหารที่เข้มแข็ง เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยุคนั้นประชาชนคนไทยจะรู้สึกปลอดภัยจากข้าศึกศัตรู ทำมาหากินได้ค้ำค้ำปกติ แม้แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประชาชนก็มีความรู้สึกว่าจะอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์มายาวมาอยู่ที่คณะรัฐบาล อันประกอบไปด้วยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าจะตนเองอยู่ดีกินดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับรัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหารประเทศ ดังนั้นประชาชนจึงให้ความสำคัญกับรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารมากและต้องการฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งและมีอำนาจในการที่จะตัดสินใจดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างฉับพลัน

สมมุติฐานข้อนี้ได้รับการยืนยันจากการวิจัยสนาม ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงออกว่าต้องการนายกรัฐมนตรีแบบจอมพล สฤษดิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้นำที่เข้มแข็งและเด็ดขาด นอกจากนี้ส่วนใหญ่ยังสนับสนุนให้รัฐบาลให้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ เพื่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศชาติ และเห็นด้วยกับการใช้มาตรา 17 ลงโทษผู้ประกอบอาชญากรรมโดยวิธีการรุนแรง สิ่งเหล่านี้เป็นแนวโน้มชี้ให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งและเด็ดขาด

อีกกรณีหนึ่งซึ่งน่าจะสนับสนุนสมมุติฐานรองข้อนี้ได้แม้ว่าจะไม่มีข้อมูลสนับสนุนที่เป็นตัวเลขอ้างอิงใด ก็คือ การปฏิรูปการปกครองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 การปฏิรูปการปกครองที่ทำขึ้นนั้น แม่ว่าจะมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย (ในหลักการหรืออุดมการณ์) แต่ในแง่ของการปฏิบัติหรือการใช้อำนาจบริหารอย่างเข้มแข็ง เด็ดขาด เช่น การห้ามออกนอกเคหสถานในยามวิกาล การเคร่งครัดต่อกฎจราจร การจับและคนอาชญากรเป็น ฯลฯ รู้สึกว่าจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะมาตรการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเอง ซึ่งประชาชนได้เรียกร้องมานานแล้ว แต่ไม่มีรัฐบาลยุคประชาธิปไตยชุดใดทำได้ เรื่องนี้อาจเป็นข้อมูลสนับสนุนได้พอสมควรเกี่ยวกับความต้องการรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารที่เข้มแข็ง เรื่องที่น่าสนใจก็คือเรื่องหาบเร่

แฝงลอยในกรุงเทพมหานคร ในยุคประชาธิปไตย ทางกรุงเทพมหานครซึ่งมีกำลังคน
และอำนาจอยู่ในมือไม่อาจจัดการอะไรกับหาบเร่ แฝงลอยได้ แต่พอมีการปฏิรูป
การปกครอง ทางกรุงเทพมหานครโดยผู้บริหารยุคเดิม และยึดถือกฎหมายฉบับเดิม
สามารถจัดการกับปัญหาหาบเร่ แฝงลอยได้อย่างราบรื่น โดยไม่มีผู้ใดกล้าขัดขวาง
หรือแสดงปฏิกริยาทักท้วง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยนั้นชอบการใช้อำนาจ ถ้าไม่มี
อำนาจหนุนหลังจะไม่มีใครปฏิบัติตามคำขอร้องเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม
ตัวอย่างนี้แสดงถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยซึ่งเอื้ออำนวยต่อการปกครอง
แบบอำนาจนิยมโดยมีผู้นำหรือผู้บริหารที่เข้มแข็งเด็ดขาด

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผลการวิจัยจะสามารถสรุปได้ว่าสนับสนุนและ
สอดคล้องกับสมมุติฐาน ผู้เขียนก็ยังคิดว่า ผลการวิจัยนี้ยังไม่สามารถนำไปเป็น
ข้อพิสูจน์ยืนยันหรืออ้างอิงได้ว่าคนไทยมีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมทางการเมือง
แบบอำนาจนิยมจริง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยนี้ยังมีใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง ตาม
แบบแผนของการวิจัยทางวิชาการอย่างแท้จริง นอกจากนี้เรื่องของวัฒนธรรม
ทางการเมือง เป็น เรื่องที่ครอบคลุมถึงความรู้สึกนึกคิด มรดกตกทอดทางประวัติศาสตร์
และกระบวนการสังคมทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องการ
การศึกษารายละเอียด และโดยละเอียดทุกแง่มุม ซึ่งผู้เขียนเองไม่มีเวลาที่จะ
ทำการศึกษาดังขรรายละเอียดได้ ดังนั้นผลการวิจัยที่น่าเสนอมาทั้งหมดนี้จึงมี
ฐานะเป็นแค่เพียงการวิจัยเพื่อการสำรวจเบื้องต้น (Exploratory Research)
เพื่อให้เห็นถึงลักษณะหรือภาพพจน์ของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยแต่เพียง
คร่าว ๆ ว่ามีลักษณะอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิจัยนี้ต้องการจำกัด
ขอบเขตอยู่ในหัวเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติอำนาจนิยมในวัฒนธรรมทางการเมืองไทย
เท่านั้น ส่วนการวิจัยสนามก็กระทำเฉพาะประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร
ดังนั้นการวิจัยนี้จึงเป็นการให้ขอมูลและขอวิจัยเบื้องต้นสำหรับผู้สนใจจะทำวิจัย
ให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไป ซึ่งผู้เขียนคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์พอสมควร และใน
ขณะเดียวกัน ผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนะถึงขอบกพร่องต่าง ๆ ของการทำวิจัย

ในครั้งนี เพื่อจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจหรือนักวิจัยท่านอื่นที่จะทำวิจัยใน
รายละเอียดที่ลึกซึ้งต่อไป

ขอบกพร่องของการวิจัยและขอเสนอแนะ

ขอบกพร่องส่วนใหญ่ของวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อยู่ที่การทำวิจัยสนาม ซึ่งพอจะ
ประมวลขอบกพร่องได้ดังต่อไปนี้คือ

1. การสร้างแบบสอบถาม ในการสร้างแบบสอบถามผู้เขียนได้พยายาม
ศึกษาจากแบบสอบถามต่าง ๆ ที่เคยมีผู้ทำการวิจัยเอาไว้เกี่ยวกับวัฒนธรรมทาง
การเมือง โดยเฉพาะจากแบบสอบถามของ ดร. ทินพันธุ์ นาคะตะ ในส่วนที่
เกี่ยวกับการทดสอบทัศนคติอำนาจนิยมของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยและบางส่วน
ผู้เขียนได้คิดขึ้นเอง เพื่อทดสอบทัศนคติที่ผู้เขียนต้องการทราบและเห็นว่าสำคัญ
ในการสร้างแบบสอบถามนี้ผู้เขียนได้พยายามอย่างยิ่งที่จะเขียนคำถามให้รัดกุม
ชัดเจน และอ่านเข้าใจง่าย แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากประเมินผลแบบสอบถาม
ที่มีผู้ส่งกลับมา ปรากฏว่ามีขอบกพร่องอยู่ 2 ประการ คือ

ก. คำถามบางคำถามยังไม่ชัดเจนและรัดกุมพอ เปิดโอกาสให้มี
การตีความได้ เช่น อาชีพมีใครระบุว่ามีหลายอาชีพให้ถือเอาอาชีพใดอาชีพหนึ่ง
เป็นอาชีพหลัก ดังนั้นจึงมีผู้ตอบแบบสอบถามหลายท่านระบุมาหลายอาชีพ เช่น
อาชีพอิสระควาย และอาชีพพอคาคควาย เป็นต้น

ข. คำถามส่วนใหญ่เป็นคำถามปิด ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนเกรงว่า
ถ้าตั้งเป็นคำถามเปิด คืออนุญาตให้ตอบอย่างอื่นนอกจากเห็นควยหรือไม่เห็นควย
จะทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์หรือสรุปผลได้ เพราะผู้ตอบส่วนใหญ่จะตอบว่าเห็นควย
ในบางกรณี หรือเห็นควยตามสถานการณ์เป็นอย่างนั้น ๆ หรืออาจตอบว่าไม่เห็นควย
ในหลักการ แต่สำหรับขณะนี้เห็นควยเพราะไม่มีทางเลือก ฯลฯ ซึ่งปรากฏว่า
แม้ตั้งไว้เป็นคำถามเปิดแต่ก็ยังมีผู้ตอบเช่นนี้หลายราย เจตนาของผู้เขียนต้องการ
ให้ผู้ตอบแบบสอบถามสมมุติว่าตัวเองอยู่ในสภาพที่ต้องเลือกว่าจะเอาอย่างไร

อย่างหนึ่ง ระหว่างชาวกับคำ ทั้งนี้เพื่อต้องการทดสอบทัศนคติที่แท้จริง ว่าเมื่อถึงคราวจะต้องเลือก คนไทยจะเลือกอะไร การตั้งคำถามแบบนี้ทำให้ผู้เขียนถูกวิจารณ์จากผู้ตอบแบบสอบถามบางท่าน (ส่วนใหญ่เป็นนิสิตนักศึกษา) ซึ่งเขียนวิจารณ์มาในคำตอบซึ่งส่งกลับคืนมาอย่างรุนแรง ซึ่งผู้เขียนยอมรับว่าเป็นขอบกพร่องประการหนึ่งในการตั้งคำถาม เพราะถึงแม้เป็นคำถามเปิดให้ตอบว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรจะให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นด้วยว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพราะเหตุใด

2. การเลือกตัวอย่าง เนื่องจากอุปสรรคในการที่ไม่สามารถหาตัวเลขสถิติจำนวนผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครแยกเป็นแต่ละกลุ่มอาชีพตามที่ผู้เขียนแยกเอาไว้ได้ จึงได้ใช้แจงไว้แบบที่ 4 แล้ว คำนวณชนิดผลคูณจึงเป็นขอบกพร่องอย่างฉกรรจ์ของผู้เขียนที่ละเลยไม่เสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้วงหนา ก่อนทำแบบสอบถาม โดยประมาณว่าถึงอย่างไรก็ทำได้ ไม่จากแหล่งใดก็แหล่งหนึ่ง เมื่อถึงตอนแจกแบบสอบถามเข้าจริง ๆ หาไม่ได้ก็เป็นการสุกวิสัยที่จะแก้ไขแบบสอบถามเนื่องจากเวลาและเงินทุนมีจำกัด จึงทำให้การวิจัยสนามครั้งนี้ขาดหลักฐานสนับสนุนทางวิชาการในเรื่องการเลือกตัวอย่างว่าจะพอเชื่อถือหรือไม่ว่าที่ตอบกลับมานั้นเป็นตัวอย่างที่ถูกตรงกับสัดส่วนประชากรที่แท้จริง

3. การประเมินผล ผู้เขียนใช้วิธีประเมินผลโดยคิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ แต่โดยทั่วไปแล้ว การทดสอบทัศนคติควรจะประเมินผลโดยให้เป็นคะแนนต่อคำตอบของผู้ตอบ แล้วนำมาประเมินผลโดยวิธีคณิตศาสตร์ เพื่อหาแนวโน้มของทัศนคติของผู้ตอบว่าเป็นอย่างไร

4. การสุ่มตัวอย่างควรจะกระทำมากกว่านี้ เพราะประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร มีถึง 4 ล้านคน การสุ่มตัวอย่างเพียง 450 คน ย่อมเป็นการน้อยเกินไป ยิ่งหาวิธีการสุ่มตัวอย่างตามหลักการสถิติแล้ว ยิ่งเป็นเรื่องที่ไม่แน่ใจว่า ผลสรุปที่ออกมาเป็นความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่จริง ๆ หรือไม่

5. การประเมินผลแบบสอบถามควรกระทำโดยเครื่องจักร เพื่อจะได้วิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างละเอียดและลึกซึ้งทุกแง่มุม เพราะในแต่ละกลุ่มอาชีพยังสามารถวิเคราะห์แยกแยะลงไปได้อีกตามพื้นฐานทางการศึกษาหรือความสนใจทางการเมือง ซึ่งแตกต่างกันไป

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยสนามของผู้เขียนยังขาดความสมบูรณ์ทางวิชาการอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเลือกตัวอย่างและการประเมินผลแบบสอบถาม ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดทางด้านเงินทุน เพราะงานวิจัยสนามนั้นเป็นงานที่ต้องการค่าใช้จ่ายสูง ยิ่งต้องการข้อมูลมาก ค่าใช้จ่ายยิ่งเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ผู้เขียนเองแม้จะได้รับทุนจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติมาก่อนหนึ่ง แต่ก็เป็นจำนวนไม่มากนัก และปรากฏว่าในข้อเท็จจริงผู้เขียนได้ใช้ค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยสนามเกินกว่าเงินทุนที่ได้มา

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังหวังว่า ข้อมูลและผลการวิจัยที่ผู้เขียนนำเสนอมานี้ แม่จะมีข้อบกพร่องทางวิชาการอยู่บ้าง แต่เนื้อหาและข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาสนับสนุน คงจะมีน้ำหนักพอที่จะรับฟังไต่ถาม และคงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจจะทำวิจัยทางด้านนี้ต่อไปตามสมควร